
О.Г. Вакаренко,

директор
ВД "Академперіодика"
НАН України

ВІД КОНФЕРЕНЦІЇ ДО КОНФЕРЕНЦІЇ: ПЕРШІ ПІДСУМКИ РОБОТИ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ "НАУКОВА ПЕРІОДИКА: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ"

Минув рік після першої Науково-практичної конференції "Наукова періодика: традиції та інновації", яку учасники визначили як надзвичайно своєчасний, корисний, вдалий захід та висловили бажання щорічно зустрічатися для обговорення нагальних видавничих проблем. Матеріали першої конференції були опубліковані у третьому випуску збірника "Наука України у світовому інформаційному просторі". Збірник був розісланий по всіх наукових установах Національної академії наук України та провідних вищих навчальних закладах.

Проте наша мета – не тільки озвучувати наявні проблеми, але й знаходити шляхи вирішення. Тому для оптимізації організації наступних форумів, які Видавничий дім "Академперіодика" взяв на себе зобов'язання організувати щорічно, було би корисно проаналізувати дієвість прийнятих першою конференцією рішень.

Головним і, без перебільшення, болючим питанням, що викликало жваве обговорення присутніх на конференції діячів видавничої справи, було застосування нового стандарту з бібліографічного опису. Вища атестаційна комісія України зобов'язала видавців наукової фахової періодики послуговуватись цим стандартом під час складання пристатейних списків посилок.

У резолюції першої конференції окремим пунктом було зазначено: "Звернутись до Науково-видавничої ради Національної академії наук України з проханням підтримати ініціативу учасників конференції щодо створення групи з вивчення питання застосування нового стандарту з бібліографічного опису ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 у періодичних і книжкових наукових виданнях, оскільки введення нового стандарту значно ускладнило роботу редакцій наукових журналів і наукових видавництв. До роботи групи залучити Осинського С.П., Радченко А.І., Воскобойнікову-Гузеву О.В., Тихонкову І.О., Болкотун З.А. та Горбань Т.Л."

Група повинна була підготувати звернення до ВАК України з обґрунтованим клопотанням щодо перегляду вимог до фахових видань у частині оформлення пристатейних списків літератури.

У зв'язку з реорганізацією ВАК України, що на час проведення конференції ще не завершилась, групою звернення не було підготовлено, проте певна робота з вивчення питання була проведена й скорочено може бути підсумована таким чином:

1. Серед нормативних документів Вищої атестаційної комісії України, які навряд чи будуть скасовані навіть за повної реорганізації цієї структури, оформлення результатів наукових досліджень у вигляді публікацій нормується наказом № 178 від 04.04.2000 "Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та про їх апробацію" (зі змінами і доповненнями). Пунктом 7 встановлюються вимоги до періодичних друкованих наукових фахових видань, за дотримання яких видання може бути включено до переліку фахових. Зокрема, у підпункті 7.9 зазначено: "Повне дотримання вимог до редакційного оформлення фахового видання згідно з чинними державними стандартами України".

2. У розділі 3 Закону України "Про стандартизацію" від 17.05.01 № 2408-III (стаття 11 "Нормативні документи із стандартизації і застосування стандартів") зазначено: "Стандарти застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли застосування цих стандартів вимагають технічні регламенти".

"Технічний регламент – Закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва" (Закон України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" від 01.12.05 № 3164-IV, ст. 1).

3. У пункті 1 ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT)" зазначено: "Стандарт не розпротрається на бібліографические ссылки" (українською – бібліографічне посилання).

4. Довідкова фахова література з видавничої справи чітко розмежовує поняття "бібліографічний запис", "бібліографічний опис" і "бібліографічне посилання".

Отже, бібліографічне посилання є частиною бібліографічного апарата, до якого входять власне бібліографічні посилання та пристатейні (прикнижкові) бібліографічні списки або покажчики.

Бібліографічні посилання – це тематично не відібрані бібліографічні відомості про джерела цитат, фактів, іншої інформації, що пов'язані з певними місцями тексту умовними позначеннями (цифрами, зірочками або шляхом зазначення прізвища автора та року видання).

Пристатейні (прикнижкові) бібліографічні списки (покажчики) – це тематично відібраний систематизований перелік бібліографічних відомостей щодо використаної, цитованої або рекомендованої літератури, пов'язаних із основним текстом цифровими порядковими номерами або шляхом зазначення прізвища автора (початкового слова назви) та року видання.

Сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документ повинна бути необхідною та достатньою

для його загальної характеристики, розпізнання та пошуку. Наступний за повнотою викладу інформації рівень – бібліографічний опис, що є частиною бібліографічного запису. Відповідно до згаданого вище стандарту бібліографічний запис містить також: "заголовок, терміни індексування (класифікаційні індекси та предметні рубрики), анотацію (реферат), шифри зберігання документа, довідки про додаткові бібліографічні записи, дату завершення обробки документа, відомості службового характеру". Укладання цих елементів регламентується іншими стандартами, що стосуються бібліотечної справи.

Очевидно, що укладаючи пристатейні та прикнижкові списки використаної літератури, ми маємо справу з бібліографічними посиланнями, а не з бібліографічним описом чи записом.

Водночас, слід наголосити, що навіть ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 пропонує спрощену схему аналітичного бібліографічного опису (розділ 7 "Аналітичний бібліографічний опис"), зокрема крапку та тире між областями опису дозволяє замінювати крапкою.

5. У Господарському кодексі України вказано, що у разі виготовлення продукції на експорт дозволяється дотримання інших вимог, якщо вони не суперечать законодавству України в частині вимог до процесу виготовлення продукції, її зберігання та транспортування на території України.

Все викладене вище дає змогу зробити такі **висновки**.

Редакціям наукових періодичних видань НАН України та видавничим підрозділам наукових установ НАН України під час формування пристатейних та прикнижкових бібліографічних посилань слід користуватись спрощеною схемою аналітичного бібліографічного опису, якщо видання виготовлюється з метою розповсюдження на території України, Росії та інших країн СНД.

У випадку, коли видання виготовлюється з метою розповсюдження за кордоном, для перевидання зарубіжними видавцями чи опрацювання міжнародними наукометричними базами даних, слід дотримуватись вимог зарубіжних видавців і наукометричних баз.

Таким чином, були сформовані конкретні пропозиції для звернення Науково-видавничої ради НАН України до установи – правонаступниці Вищої атестаційної комісії України з клопотанням щодо внесення відповідних змін до вимог до періодичних фахових видань.

Оскільки учасниками другої конференції "Наукова періодика: традиції та інновації" було схвалено роботу групи та позитивно оцінено коротко викладені тут її напрацювання, а правонаступницею Вищої атестаційної комісії визначено Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, необхідне звернення невдовзі буде підготовлено і подано у встановленому порядку. Тож сподіватимемось, що до наступної, третьої, конференції одержимо відповідь з цього нагального для всіх видавців української наукової фахової літератури питання.